

Калініна Аліна Владиславівна,
молодший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
Україна, м. Харків
e-mail: alina.kalinina@ukr.net
ORCID 0000-0001-8015-0807

doi: 10.21564/2414–990x.137.94605
УДК 343.91 (477)

МОРАЛЬНО–ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНЦЯ–ІММІГРАНТА В УКРАЇНІ

На основі результатів емпіричного дослідження та анкетування працівників правоохоронних органів дано характеристику морально-психологічних ознак особистості злочинця-іноземця та злочинця-апатрида. Особливу увагу приділено етнопсихологічним рисам національності злочинця. Зроблено спробу виявити можливий зв'язок між національністю особи та видом злочину, який вона вчиняє. Розглянуто проблему соціальної самоідентифікації іммігранта у чужій для нього державі, зокрема, її ціннісний компонент.

Ключові слова: злочинність іноземців та осіб без громадянства; морально-психологічні ознаки особистості злочинця; етнопсихологічні особливості національності злочинця.

Калиніна А. В., младший научный сотрудник, Научно-исследовательский институт изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса Национальной академии правовых наук Украины, Украина, г. Харьков.

e-mail: alina.kalinina@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8015-0807

Морально-психологические признаки личности преступника-иммигранта в Украине

На основе результатов эмпирического исследования и анкетирования сотрудников правоохранительных органов дано характеристику морально-психологических признаков личности преступника-иностранца и преступника-апатрида. Особенное внимание уделяется этнопсихологическим чертам национальности преступника. Сделана попытка выявить возможную связь между национальностью лица и видом преступления, совершаемого им. Рассмотрена проблема социальной самоидентификации иммигранта в чужом для него государстве, в частности, её ценностный компонент.

Ключевые слова: преступность иностранцев и лиц без гражданства; морально-психологические признаки личности преступника; этнопсихологические особенности национальности преступника.

Постановка проблеми. Світова тенденція інтенсифікації міждержавних міграційних потоків має своїми наслідками не лише позитивні для низки держав

зміни, а й певні ризики. Одним із таких ризиків є підвищення рівня злочинності, у тому числі за рахунок «поповнення» рядів злочинців іммігрантами.

Зазвичай іммігрант певним чином виокремлюється серед інших громадян держави. Це можуть бути особливості його зовнішності, мовлення, поведінки та ін. Злочинець, який має статус іноземця або особи без громадянства, у цьому разі також не є винятком. Особливої уваги заслуговують морально-психологічні ознаки таких осіб, оскільки саме через них розкривається внутрішній світ злочинця, що сприяє створенню більш детального портрета цієї категорії правопорушників, і, відповідно, розробленню ефективніших заходів запобігання злочинності.

Стан розроблення проблеми. Проблема злочинності іммігрантів (іноземців та осіб без громадянства) частково вже досліджувалася такими вітчизняними ученими, як О. М. Джу́жа, О. Ф. Долженков, Д. С. Мельник, А. П. Мозоль, Й. П. Осецький, Ю. О. Стрелковська, В. В. Шаповалов та ін. Однак особливості особистості таких злочинців досліджувалися ними не комплексно, а лише у ракурсі певної проблеми.

Метою статті є морально-психологічна характеристика особистості злочинця-іммігранта, який має статус громадянина іншої держави або особи без громадянства в Україні, а також виявлення можливого зв'язку між належністю особи до певної національності та виду злочину, який нею вчиняється.

Вклад основного матеріалу. Морально-психологічні риси злочинця, поряд із соціально-демографічними і кримінально-правовими, є третьою групою ознак кримінологічної характеристики особистості злочинця-іноземця і злочинця-апатрида. Цей блок ознак найбільше допомагає досліднику скласти уявлення про внутрішній світ злочинця. Адже, як зазначав А. Ф. Зелінський, особистість як суб'єкт діяльності, – поняття перш за все психологічне [1, с. 29]. А оскільки у запропонованому контексті іноземці та особи без громадянства розглядаються саме як суб'єкти протиправної діяльності, аналіз морального і психологічного аспектів їх особистості значно доповнить узагальнені портрети таких злочинців.

Серед морально-психологічних ознак кримінологи виділяють декілька змістовно важливих підгруп: рівень світогляду (погляди особи, її переконання, звички, установки, очікування та ін.); інтелектуальні властивості (рівень розумового розвитку, обсяг знань, життєвий досвід, обмеженість або, навпаки, широта поглядів, їх спрямованість, різноманітність інтересів тощо); ціннісні орієнтації людини і соціально-значущі моральні риси і властивості, які належать до числа «глибинних» особистісних характеристик; емоційно-вольові якості (стан волі, темперамент, характер, ініціативність, енергійність або лабільність, почуття, емоції тощо), психофізіологічні властивості (природжені й придбані властивості психіки, тілесна організація людини, у тому числі фізичні аномалії) [2, с. 226].

Якщо соціально-демографічні та кримінально-правові ознаки аналізуються в рамках «об'єктивних» характеристик особистості злочинця, то потребо-мотиваційна сфера і ціннісно-нормативна характеристика свідомості – це аналіз

її «суб'єктивних» рис [3, с. 340]. Саме у «суб'єктивності» зазначених ознак і полягає основна проблема дослідження морально-психологічного аспекту особистості злочинця. Адже внутрішній світ кожного індивіда є унікальним і неповторним. У кримінології висловлена думка, і з якою ми цілком погоджуємося, що вибір поведінки залежить від світогляду особи та її моральних устоїв, адже кожному вибору передують потреба, мотив і мета діяльності, а вони, у свою чергу, засновані на тому суспільному ідеалі, який міститься у свідомості людини. Сам ідеал детермінований існуючою культурою, характером цивілізації, до якої належить людина, та її здатністю зрозуміти сенс людського буття [4, с. 126].

З огляду на полінаціональну специфіку злочинності іноземців і апатридів вважаємо за доцільне розпочати морально-психологічну характеристику цих осіб із етнопсихологічних особливостей націй. Як зазначає О. Г. Спіркін, кожна нація має свій неповторний духовний обрис і національний характер, що пов'язано із особливостями історичного минулого, її виникнення та розвитку, своєрідністю економічного устрою, культури, географічного та економічного середовища, побуту, традицій [5, с. 578]. Наявність національної психології відзначав і Г. Гегель: «Можна помітити, що національна психологія має дивовижну стійкість: араби, наприклад, і в наш час всюди виявляють себе так, як їх описували в стародавні часи» [6, с. 76].

Про роль національного характеру у поведінці громадян інших держав (і злочинній зокрема) неодноразово йшлося й у кримінологічних дослідженнях. Першопрохідцем у цьому питанні є Ч. Ломброзо.

Аналізуючи вплив належності особи до того чи іншого етносу на вчинення того чи іншого виду злочинів, він дійшов висновку, що такі дані «не відрізняються позитивністю»: «Нам відомо, наприклад, що значна частина лондонських крадіїв – це ірландці або уродженці Ланкаширу. ... У Росії ... більшість крадіїв у столиці виявляється родом переважно з Бессарабії ... край цей дає найбільший відсоток засуджених. Тут можна спостерігати, як злочинність переходить від родини до родини. У Німеччині місцевості, в яких знаходяться циганські колонії, особливо багаті на жінок-крадійок ...» [7, с. 27].

І хоча Ч. Ломброзо зазначав, що етнічний вплив часто не може бути виражений за допомогою цифр, оскільки його визначення засноване на кримінальній статистиці, яка є сукупністю досить складних факторів, що не дають можливості робити з них певні висновки [7, с. 30], він все ж проводив певні паралелі між національною належністю і здібностями до учинення певних видів злочинів.

Та це дослідження XIX ст. У наш час також робляться спроби виявити, наприклад, чи то підвищений криміногенний потенціал представників яких-небудь націй, чи види «національної злочинності». Зокрема, американський кримінолог Дж. Раштон намагався віднайти зв'язок між належністю особи до певної раси та видом учинюваного злочину. Він вважав, що темношкірі афроамериканці більш схильні до учинення насильницьких злочинів, ніж вихідці з Європи. У європейців, у свою чергу, відсоток цих злочинів вище, ніж у азійських народів. Він пояснював це саме властивими різним расам особливостями [8, с. 40–44].

Деякі кримінологи намагаються пов'язати явище злочинності з поняттями ментальності, національного менталітету.

Не вдаючись до аналізу дискусії щодо співвідношення понять «ментальність» та «менталітет», зазначимо, що ментальність можна визначити як стійкий спосіб специфічного світосприйняття, характерний для великих груп людей (етносів, націй, соціальних прошарків), що обумовлює особливість їх реагування на явища оточуючої дійсності і поєднує людей у соціальні та історичні спільноти. Вона більшою мірою реалізується у певних формах поведінки і переживається емоційно. Ментальність об'єднує раціональне та інтуїтивне, суспільне та індивідуальне, усвідомлене і неусвідомлене. Процес її формування триває століттями. Також залежно від традицій культури, соціальних структур і усього середовища життєдіяльності людини вона і сама їх формує як важливий чинник культурно-історичної динаміки [9, с. 141].

У сучасній соціології розрізняють два типи ментальності: «східний» («не західний») та «західний».

Здійснюючи психологічне дослідження осіб (а саме специфіку когнітивних процесів), що належать до «східної» та «західної» культур, американські вчені дійшли таких висновків. У першій із них континуальність розглядається як принципова властивість світу, а в другій – він уявляється дискретним, створеним із відокремлених об'єктів. У першій не поширена формальна логіка, проте використовується холистичний підхід і «діалектична» аргументація, яскравіше виражена терпимість до суперечностей. Другій більш властиве аналітичне мислення, посилена увага до окремого об'єкта, ніж до цілісності. У «західній» ментальності поведінка особи пояснюється її належністю до певної категорії осіб та її власними особливостями. І навпаки, носії «східної» культури вважають: ніщо в природі не є ізольованим та все взаємопов'язане, тому ізоляція елементів від цілого може призвести лише до помилок [10, с. 11163–11170].

Особи, які мають «західну» ментальність, частіше обирають раціональні, логічно обґрунтовані шляхи вирішення проблем, ніж індивіди, які належать до «не західної» ментальності: за необхідності обрання шляхів поведінки перші частіше схвалюють формальний, раціональний, а другі – інтуїтивний шлях [11, с. 7].

Р. Ямамото, розглядаючи злочинність іммігрантів-іноземців у Японії, акцентує увагу на асоціації представників певних національностей із особливими видами злочинів. Наприклад, шахрайство із використанням кредитних карток («скіммінг»), крадіжки зі зломом замків та кишенькові крадіжки характерні для груп крадіїв китайської національності; торгівля незаконно виготовленими телефонними картками – для іранців; крадіжки із торгових автоматів – для корейців [12, с. 27–57].

За результатами наукового дослідження злочинності іноземців у РФ, отриманими К. І. Богомоловою, також було встановлено факт відмінності кримінальної спрямованості злочинної діяльності осіб, об'єднаних на етнічній основі і за національною ознакою (наприклад, таджики частіше за інших вчиняють злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин; азербайджанці –

крадіжки, шахрайства, здійснюють контроль за торгівлею фальсифікованими акцизними товарами та злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотичних речовин і зброї; грузини – крадіжки, злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотичних речовин та зброї, фальсифікованими акцизними товарами, угони автотранспорту, крадіжки із приватних авто; вірмени – злочини, пов'язані із незаконним обігом наркотичних речовин, виробництво, зберігання, перевезення та збут немаркованих товарів та продукції, шахрайства; в'єтнамці – рекет щодо своїх співвітчизників, які займаються комерційною діяльністю; китайці – організацію та участь у нелегальній міграції у країни Західної Європи й пов'язане із цим виготовлення підроблених документів) [13, с. 45–46].

Даючи морально-психологічну характеристику особистості злочинця-мігранта у РФ, К. І. Богомолова дійшла висновку, що громадянам В'єтнаму, Афганістану, Індії, Китаю та ін. (тобто представникам «східної» ментальності) властиві такі психологічні особливості, як відчуженість та недовіра до представників влади, упевненість, що у контактах із ними пріоритетним є дотримання традицій та норм етнічного і релігійного середовища, навіть якщо вони очевидно порушують вимоги закону держави перебування. Прикладами такої поведінки є випадки кровної помсти серед іноземців, залишення дитини в небезпеці, жорстоке поводження з жінками, які порушили давні традиції. При цьому характерною відповіддю таких осіб на питання працівників правоохоронних органів про те, чи відомо винним, що вони порушують кримінальне законодавство держави перебування, поширеною є відповідь, що це не має значення, оскільки честь та звичаї роду та етносу – найвища цінність [13, с. 46-47].

Українські кримінологи також вивчали прояви злочинної діяльності представників окремих національностей. Так, А. Ф. Зелінський зазначає з цього приводу, що неможливо не відзначити підвищеної кримінальності деяких національних груп, особливо мігрантів з Північного Кавказу, Азербайджану, Середньої Азії; злочинна діяльність циганських кланів явно активізувалась і, як правило, залишається безкарною [14, с. 11–12].

Однією із цілей нашого емпіричного дослідження (яке полягало в узагальненні матеріалів близько 500 архівних кримінальних проваджень, розглянутих судами України протягом 2008–2015 рр.) також було виявлення імовірного зв'язку національності особи та виду вчинюваного нею злочину, а можливо навіть і виокремлення «національних» злочинів.

Аналізуючи частоту засуджень представників різних національностей, помічено такі основні тенденції: 1) *росіяни* найчастіше засуджувалися за вчинення умисних вбивств, різних видів крадіжок (у тому числі й крадіжки, вчинені за попередньою змовою групою осіб, поєднані з проникненням у житло), грабежів, нанесення тілесних ушкоджень різної тяжкості, шахрайство, контрабанду, наркозлочини (статті 305–311, 317 КК України) та незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами; 2) *молдавани* – за крадіжки та підроблення документів; 3) *білоруси* – за крадіжки; 4) *грузини* – за крадіжки із автомобілів, грабежі, незаконний збут наркотичних речовин та

незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів без мети збуту; 5) *азербайджанці* – за грабежі, хуліганство, незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів без мети збуту; 6) *узбеки* – за крадіжки, грабежі, розбої та незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів без мети збуту; 7) *вірмени* – за крадіжки та розбої; 8) *в'єтнамці* – за незаконне переправлення осіб через державний кордон України.

Під час анкетування близько 1 000 слідчих та оперативних працівників Національної поліції та СБУ Харківської, Закарпатської, Одеської, Чернігівської, Дніпропетровської, Чернівецької та Київської областей на питання: «Чи помічали Ви у своїй практиці схильність представників тих чи інших національностей до вчинення певних видів злочинів?» 38,6 % респондентів відповіли «так», а 13,3 % – «вірогідніше так, ніж ні». Варіант відповіді «вірогідніше ні, аніж так» обрали 8,3 %. Не погодилися із наявністю такого співвідношення 38,8 % осіб. Жодної відповіді не обрав 1 % опитуваних. Отже, відповідно до думки практичних працівників, зв'язок між національністю злочинця та видом учинюваного злочину все ж існує.

При визначенні властивих представникам певних національностей злочинів правоохоронці наводили такі співвідношення:

1) *цигани* – крадіжки; квартирні крадіжки; шахрайство; незаконний обіг наркотичних речовин (збут); грабежі, вимагання; незаконне переправлення осіб через державний кордон України

2) *молдавани* – крадіжка, розбій, шахрайство; підроблення документів, штампів, ДТП;

3) *особи кавказької національності* (маються на увазі представники народів Кавказу) – згвалтування, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, розбої, грабежі, крадіжки, вимагання, насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи; хуліганство, нанесення тяжких тілесних пошкоджень (зокрема з використанням ножа), убивства, квартирні крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства, насильство по відношенню до представників національних меншин, контрабанда, формування організованих форм злочинності на національній основі, торгівля, контрабанда наркотичних засобів, сутенерство; бандитизм, незаконне переправлення осіб через державний кордон України; згвалтування, підроблення документів, штампів, торгівля людьми, незаконне поводження зі зброєю, автотранспортні злочини (ДТП). Серед них, зокрема:

– *грузини* – крадіжки із автомобілів, шахрайство, квартирні та кишенькові крадіжки, розбої; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення наркотичних засобів, торгівля забороненими товарами; схеми із «віджиманням» квартир,

– *вірмени* – крадіжки з автомобілів, шахрайство, квартирні крадіжки, розбої; корупційні злочини, квартирні крадіжки; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення наркотичних засобів;

– *азербайджанці* – корупційні правопорушення; шахрайства; підробка документів; незаконні валютні операції;

– *чеченці, дагестанці* – розбої;

4) *таджики* – корупційні правопорушення; шахрайства; підробка документів; незаконні валютні операції;

5) *словаки* – крадіжки, шахрайство;

6) *узбеки* – тілесні ушкодження; шахрайства; корупційні правопорушення; шахрайства; підробка документів; незаконні валютні операції;

7) *італійці* – шахрайство;

8) *серби* – шахрайство;

9) *росіяни* – посягання на територіальну цілісність і недоторканність України; шпигунство; терористичні акти; незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; контрабанда; контрабанда наркотичних засобів; порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю;

10) *росіяни, казахи, татари* – контрабанда наркотичних засобів, зброї, сильнодіючих отруйних речовин;

11) *китайці* – шпигунство; незаконне переправлення осіб через державний кордон України; порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю; вбивство; нанесення тілесних пошкоджень різного ступеня тяжкості; незаконне позбавлення волі або викрадення людини; торгівля людьми; вимагання; шахрайство;

12) *в'єтнамці* – незаконне переправлення осіб через державний кордон України;

13) *євреї* – господарські злочини, шахрайство;

14) *араби та Близький Схід* – хуліганство, злочини проти життя та здоров'я, економічні злочини, нанесення тілесних пошкоджень різної тяжкості, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин; незаконне переправлення осіб через державний кордон України; зґвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом; шахрайства;

15) *темношкірі африканські народи* – наркозлочини, хуліганство, убивства, тілесні пошкодження різної тяжкості, шахрайство;

16) *гагаузи* – крадіжки, нанесення тілесних ушкоджень, розбої, грабежі, крадіжка отрутохімікатів;

17) *турки* – незаконне переправлення осіб через державний кордон України;

18) *ліванці* – шахрайства з використанням магнітних карток.

Проте, на нашу думку, остаточну відповідь на питання, чи є стовідсотковий зв'язок між національною належністю особи та злочинністю, не зможе дати жоден кримінолог. Необхідно звернути увагу на той факт, що потрапляючи в іншу державу і знаходячись далеко від батьківщини, іммігрант «тягнеться» до своїх співвітчизників. Від них він бажає отримати підтримку, розуміння, допомогу. Але не завжди така особа потрапляє в общину із пануванням правомірної поведінки – вона може поповнити ряди етнічної злочинності в Україні, що саме

й спеціалізується на певних видах злочинів і є основою для створення організованих форм злочинності. Однак національність (як і ознака місця народження) нерозривно пов'язана зі звичаями, традиціями, культурою, побутом та цінностями людей, з якими ідентифікує себе індивід, і саме ці блоки суспільного життя формують особистість, у тому числі і особистість злочинця.

Із процесом міграції та певною мірою національною належністю пов'язана й проблема соціальної самоідентифікації особи. Так, іноземці та особи без громадянства, що прибули в Україну на постійне або довготривале місце проживання, зазнають на собі дію певних психологічних факторів. Велика кількість мігрантів стає «особами, що втратили свій попередній соціальний статус і знаходяться у пошуку та набутті нового, кращого» [15, с. 264]. Такий стан речей призводить до формування в них кризи соціальної самоідентифікації, що є однією з основних характеристик маргінального статусу особи і яку можна розглядати як криміногенний фактор [16, с. 305]. Адже людина, загублена у натовпі, відчужена від конкретного людського співтовариства (громади, комуни, племені), в умовах руйнування традицій і способу життя, розпалювана спокусами реклами, заздрістю і фрустрацією схильна впадати в стан деморалізації, що переходить в аморальність [17, с. 35]. Ці процеси і є першими кроками у формуванні протиправної поведінки індивіда.

Соціальна ідентичність особистості – це набір певних соціально-психологічних характеристик, що дають можливість її ототожнення з певною соціальною спільнотою. Соціальна ідентифікація – це процес самоототожнення особистості з соціальною групою, тобто усвідомлення своєї належності до неї [16, с. 306].

Ціннісний компонент соціальної ідентичності залежить від місця, яке належить групі в конкретному суспільстві [16, с. 307], що оцінюється як суб'єктивно самим індивідом, так і об'єктивно з боку соціуму. Ці обставини дають підставу ученим виокремлювати тимчасові аспекти соціальної ідентичності: індивід оцінює й аналізує не лише групи, до яких він належав раніше та належить у конкретний період часу, а й планує майбутню, так звану соціальну ідентичність [18, с. 306].

Висновки. Стверджувати напевне про існування зв'язку між національністю особи та видом її злочинної діяльності не можна. Однак схильність представників певної національності до вчинення конкретних видів злочинів не можна виключати, про що свідчать матеріали слідчо-судової практики. Це може пояснюватися не стільки темпераментом чи національним характером особи, а наявністю певної «ніші» у злочинному світі, яку заповнюють представники певних народів. Звідси і виникає певна злочинна «спеціалізація».

В ознаці маргінальності як ціннісного компоненту соціальної ідентичності громадян інших держав та осіб без громадянства містяться два основних аспекти, що можуть впливати на формування злочинної поведінки в іммігранта: криза самоідентифікації у нових для нього соціальних умовах та ідентифікація себе як частини соціальної групи, що є основою для тих чи інших форм злочинної діяльності в Україні.

Список літератури:

1. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: науч.-практ. издание. Киев: Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
2. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова. Харків: Кроссруд, 2008. 364 с.
3. Криминология: учеб. для вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва: Норма, 2005. 912 с.
4. Ківенко Н. В., Лановенко І. І., Мельник П. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: монографія. Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2002. 240 с.
5. Спиркин А. Г. Философия: учебник. Москва: Гардарики, 1999. 816 с.
6. Гегель Г. В. Ф. Сочинения в 14 т. Москва: Госполитиздат, 1956. Т. 3. Энциклопедия философских наук. Ч. 3. Философия духа. 372 с.
7. Ломброзо Ч. Преступный человек / пер. с итал. Г. И. Гордон. – Санкт-Петербург: Мидгард, 2005. 874 с.
8. Кобец П. Н. Зарубежный опыт предупреждения преступности иностранных граждан и лиц без гражданства. *Российский следователь*. 2003. № 12. С. 40–44.
9. Юшкевич Ю. С. Аксиологічна складова української ментальності та механізми її збереження. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2012. №1 (28). С. 140–144.
10. Nisbett R. E. Culture and point of view. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 2003. Vol. 100. No 19. P. 11163–11170.
11. Александров Ю. И., Кирдина С. Г. Типы ментальности и институциональные матрицы: мультидисциплинарный подход. *Социс*. 2012. № 8. С. 3–13.
12. Yamamoto R. Alien Attack? The Construction of Foreign Criminality in Contemporary Japan / Germer A., Moerke A. (ed.) *Japanstudien, 16. Grenzgänge – (De-) Konstruktion kollektiver Identitäten in Japan*. Munich: iudicium Verlag, 2004. P. 27–57.
13. Богомолова К. И. Преступность, связанная с иностранцами: монография. Москва: Юрлитинформ, 2013. 184 с.
14. Зелінський А. Ф., Оніка Л. П. Детермінація злочину: навч. посіб. Харків: УкрЮА, 1994. 52 с.
15. Основы социальной работы: учебник / под ред. П. Д. Павленок. Москва: Инфра-М, 2003. 395 с.
16. Стрелковская Ю. А. Психологические аспекты формирования маргинального статуса личности. *Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии: сб. науч. статей / под ред. М. Ф. Орзиха, В. Н. Дрёмина*. Одесса: Фенікс, 2007. С. 305–307.
17. Смотрицкий Е. Ю. Глобализация и люмпенизация: социальные корни преступности. *Вісник Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України*. 2001. № 2. С. 28–39.
18. Андреева Г. М. Социальная психология: учеб. для высш. учеб. заведений. Москва: Аспект Пресс, 2009. 363 с.

References:

1. Zelinskij, A.F. (2006). *Kriminal'naja psihologija* [Criminal psychology]. Kyiv: Jurinkom Inter [in Russian].
2. Baulin, Yu.V., Borysov, V.I. (Eds.) (2008). *Poterpilyj vid zlochynu (mizhdystsyplinarne pravove doslidzhennia)* [Crime victim (the interdisciplinary legal research)]. Kharkiv: Crossroad [in Ukrainian].
3. Dolgova, A.I. (2005). *Kriminologija* [Criminology]. Moscow: Norma [in Russian].
4. Kivenko, N.V., Lanovenko, I.I., Mel'nyk, P.V. (2002). *Deviantna povedinka: suchasna paradyhma* [Deviant activities: modern paradigm]. Irpin': Akademiia derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
5. Spirkin, A.G. (1999). *Filosofija* [Philosophy]. Moscow: Gardariki [in Russian].
6. Gegel', G.V.F. (1956). *Sochinenija* [Writings] (Vols. 1–14; Vol. 3; Part 3). Moscow: Gospolitizdat [in Russian].
7. Lombrozo, Ch. (2005). *Prestupnyj chelovek* [Criminous human]. (G. I. Gordon, Trans.) Saint Petersburg: Midgard [in Russian].
8. Kobec, P.N. (2003). *Zarubezhnyj opyt preduprezhdenija prestupnosti inostrannyh grazhdan i lic bez grazhdanstva* [The foreign experience of foreigner citizens' and stateless persons' crime prevention]. *Rossijskij sledovatel' – Russian investigator*, 12, 40–44 [in Russian].
9. Yushkevych, Yu.S. (2012). *Aksiolohichna skladova ukrains'koi mental'nosti ta mekhanizmy ii zberezhennia* [The axiological constituent of Ukrainian mentality and the mechanism of its

maintenance]. *Naukove piznannia : metodolohiia ta tekhnolohiia – Scientific cognition*, 1 (28), 140–144 [in Ukrainian].

10. Nisbett, R.E., Masuda, T. (2003). Culture and point of view. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. Vol. 100, 19, 11163–11170.

11. Aleksandrov, Ju.I., Kirdina, S.G. (2012). Tipy mental'nosti i institucional'nye matricy: mul'tidisciplinarnyj pohod [Types of mentality and institutional matrixes: multidisciplinary approach]. *Socis – Socis*, 8, 3–13 [in Russian].

12. Yamamoto, R. (2004). *Alien Attack? The Construction of Foreign Criminality in Contemporary Japan*. Germer A., Moerke A. (Ed.) *Japanstudien, 16. Grenzgänge (De-) Konstruktion kollektiver Identitäten in Japan*. Munich: iudicium Verlag, 27–57.

13. Bogomolova, K.I. (2013). Prestupnost', svjazannaja s inostrancami [Crime, related to foreigners]. Moscow: Jurlitinform [in Russian].

14. Zelins'kyj, A.F., Onika, L.P. (1994). Determinatsiia zlochynu [Determination of crime]. Kharkiv: UkrYuA [in Ukrainian].

15. Pavlenok, P.D. (Eds.) (2003). *Osnovy social'noj raboty* [Framework of social work]. Moscow: Infra-M [in Russian].

16. Strelkovskaja, Ju.A. (2007). Psihologicheskie aspekty formirovanija marginal'nogo statusa lichnosti [Psychological aspects of the construction of person's marginal status]. Orzih, M.F., Drjomin, V.N. (Eds.). *Aktual'nye problemy kriminologii i kriminal'noj psihologii – Urgent problems of criminology and criminal psychology* (pp. 305–307). Odessa: Feniks [in Russian].

17. Smotrickij, E.Ju. (2001). Globalizacija i ljumpenizacija: social'nye korni prestupnosti. *Visnyk Dnipropetrovskoho yurydychnoho instytutu MVS Ukrainy – Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk Law Institute of Internal Affairs*, 2, 28–39 [in Russian].

18. Andreeva, G.M. (2009). *Social'naja psihologija* [Social philosophy]. Moscow: Aspekt Press [in Russian].

Kalinina A. V., Junior Research Fellow, Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems, National Academy of Law Sciences of Ukraine, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: alina.kalinina@ukr.net ; ORCID 0000-0001-8015-0807

Moral and psychological features of criminal's personality, who is an immigrant in Ukraine

One of dangers of the immigration process in Ukraine is the crime rate's increasing. As usual, immigrants have different, than residents, both appearance and moral features. That's why researching moral and psychological features of criminal's personality, who is an immigrant in Ukraine, will further create an integrated «portrait» of this type of criminals for developing well founded crime prevention measures.

The goal of the article is to describe moral and psychological aspects of criminological characteristics of the criminal's personality, who is an immigrant in Ukraine (with a status of a foreigner or a stateless person). Based on an empirical study and results of a survey of law enforcement officials the author also tried to establish a connection between person's nationality and a kind of committed crime.

The complexity of scientific researching of moral and psychological features of a person lies in the fact that such features are deeply ingenerate and subjective. Criminologists says, that a person's behavior choice depends on world view and moral principles, because every choice take precedence of want, motive and aim of activity, which are based on a person's social ideal. This ideal is determined by current culture, civilization's character and person's capability to understand human's being meaning.

In the article the author paid attention to ethnopsychological peculiarities of criminals of different nations, type of their mentality and the problem of immigrants' self-identification in admitting state.

The conclusions of research are:

1) criminologists can't totally deny or corroborate the inclination of some nationalities to commit certain crimes. More often the choice of type of committing crime depends on criminal «niche» in the criminal world, which is occupied of defined nations;

2) the marginality as a feature of criminal's personality, who is an immigrant in Ukraine, characterizes two main aspects, which can influence on criminal's forming: the problem of immigrants' self-identification in admitting state and identification with a criminal groups, composed on the nationality's base.

Надійшла до редколегії 02.03.2017 р.